

פעולה כנרת

מנהיגות בקרב

אל"מ מ. גור

בשקט, לא בקטה מדינת ישראל צעדים תקיפים לשינוי המצב. לקראת סוף שנת 1955 חל שינוי. ההתפרצויות של הסורים לאורך כל הגבול, ובעיקר פעולותיהם נגד הדיג הישראלי בכנרת, הפכו בלתי-נסבלות. מטרתה של פעולת התגמול היתה לרסן את הסורים ולהחזיר את השקט לאורך הגבול.

המשימה

המשימה היתה להשתלט על המוצבים הסוריים לאורך הגדה הצפון-מזרחית של הכנרת. מעין-גב ועד לשפך הירדן, לפוצצם, לפגוע בסורים אם יגלו התנגדות ולקחת שבויים. השבויים היו נחוצים לנו במיוחד, כדי שישמשו בדינו קלף במו"מ לשחרור חיילים שלנו, שישבו בכלא הסורי.

האויב העיקרי - הקרקע

המרחקים מגבול המדינה אל היעדים היו גדולים — במקרים מסוימים אף למעלה מעשרה ק"מ. צירי-התנועה עברו בין ישובים ערביים מאוכלסים ובפערים שבין מערכי-אויב תפוסים.

מרחב התמרון היה קטן. מדרום — באיזור נוקייב — רצו עת החוף הנוחה להליכה היא צרה ביותר (כמה מטרים בלבד). על הרצועה חולש רכס-גבעות מצוקי, המתנשא לגובה של מאות מטרים. ההליכה בגבעות אלו קשה, אטית ובמקור מות מסוימים כמעט בלתי-אפשרית.

מצפון — הירדן המהווה מכשול טבעי, וכן בקעת-הבטיחה, שבה ערוצי-מים רבים ורחבים. לשטח הנמצא ממערב, מול המערך הסורי באיזור קורסי-עקב, לא ניתן להגיע אלא בדרך יבשתית ארוכה ומיגעית או בדרך הים.

פעולת הכנרת היתה אחת מפעולות התגמול הגדולות ביותר, שבוצעו בתקופה שלפני מערכת סיני. הפעולה בוצעה על-ידי הצנחנים בחודש דצמבר 1955, בליל חורף סגרירי וערפילי. בפעולה השתתפה גם יחידת-משנה של חטיבת „גבעתי“.

רקע

בהתאם לגבול הבין-לאומי מימי המנדט, ולפי הסכם שביתת הנשק בין ישראל וסוריה שנחתם בשנת 1949, עם תום פעולות האיבה של מלחמת הקוממיות, נמצאת הכנרת כולה בתחומה הריבוני של מדינת ישראל.

לאורך החוף הדרום-מזרחי נמצאים כיום שלושה ישובים ישראליים, שרק הצפוני שבהם, עין-גב, היה קיים עוד לפני מלחמת הקוממיות. באיזור זה עובר הגבול הבין-לאומי לעתים על גבי-ההר, לעתים בקו זיגזגי במדרונותיו. מעין-גב צפונה, עד לשפך הירדן — כלומר בקטע הצפון-מזרחי של החוף — אין כל ישוב יהודי. באיזור זה עובר הגבול הבין-לאומי עשרה מטרים מזרחית לקרה-מים. הירדן, לכל אורכו, מהכנרת וצפונה, נמצא מערבית לקו הגבול הבין-לאומי. לפי הסכם שביתת-הנשק, כל החוף המזרחי של הכנרת וכן חלקים מסוריים של הירדן (כולל איזור שפכו לכנרת) הם „שטחים מפורזים“.

להלכה, רשאים אזרחים ישראליים לחצות את הירדן אל הגדה המזרחית ולעלות על תופה הצפון-מזרחי של הכנרת. למעשה, פעלו הסורים בכוח כדי למנוע מאתנו זכות זו. הם הקימו מערכת מוצבים לאורך חוף הכנרת ולאורך הירדן ויצרו שם עובדה קיימת של שלטונם.

כל עוד הניחו הסורים לדייגים ישראליים לעשות מלאכתם

הצבא הסורי

יש לזכור, שמאז קרבות תל-אל-מוטילה ועד לפעולת-הכנרת לא היו כמעט התנגשויות בין צה"ל והצבא הסורי. משום-כך היה הצבא הסורי גאה, בוטח ואולי אף שאנן מעט ביחסו לצה"ל. היה זה צבא המאמין בכוחו.

הצנחנים

אותה תקופה היה המוראל ביחידות הצנחנים גבוה ביותר ונסיגתם הקרבי רב. מאז חודש אוגוסט 1955 הם ביצעו פעולות רבות ומגוונות: חדירה רגלית למחנות רפיה, פעולה בחאן-יונס, חדירה רגלית עמוקה אל כונת-לילה, התקפה רחבת-מימדים על מוצבי המצרים בסבחה שבגבול סיני — ועוד מספר רב של פעולות קטנות יותר.

מנהיגות קרבית

בהמשך רשימה זו יסופר על התנהגותם של ארבעה מפקדי-משנה אשר השתתפו בפעולה. מאיר הר-ציון ויחידתו משמ-שים דוגמה לכוחם של דבקות-במטרה ושאיפה לשלמות בביצוע. סיפורם של עובד ז"ל ורפול מראה, מהו מקומו של המפקד ברמה הפלוגתית ומהי צורת התנהגותו בקרב. הסיפור על גוליבר ז"ל ופלוגתו מלמד אותנו, כיצד פועל המפקד הישיר כדי לרכוש את אימון חייליו ותיקי-הקרבות ולקנות לעצמו את הזכות לכתר-המנהיגות.

שלמות בביצוע המשימה -

מאיר הר-ציון

התפקיד הקשה ביותר הוטל על כוח מקובץ של כשבעים לוחמים, בפיקודו של מאיר הר-ציון. כוח זה צריך היה לנוע ברגל מאיזור עין-גב עד לקורסי, כשהוא עובר שטחים קשים ביותר לתנועה, בסמוך אל מוצבי-אויב וכפרים עוינים.

בגלל המרחק הרב אל יעדיו, היה כוח זה הראשון שחצה את הגבול. אילו התגלה לאויב, היה הדבר מקשה ביותר על המשך ביצועה של הפעולה כולה, כיון ששאר הכוחות היו עדיין רחוקים מיעדיהם. במקרה כזה היו מפסידים את גורם ההפתעה.

רגש האחריות הדריך את מפקד הכוח בבחירת הדרך ובשיטת התנועה.

כדי להתחמק ממוצבים סוריים ומאזרחים עוינים, משך מדי-פעם מפקד הכוח את אנשיו, העמוסים לעיפה, אל השטח ההררי על מורדותיו התלולים וערוציו. כשהתקרבו אל שטחים מסוכנים נאלצו לזחול על הברכיים ועל הבטן.

ואמנם, תוך שמירה קפדנית על לוח הזמנים שנקבע מראש, הגיע הכוח אל שטח ההיערכות. במקום זה התפצל לארבעה כוחות-משנה, אשר המשיכו לנוע בצורה נכונה, בסבלנות ובאורך רוח, עד שהגיעו ממש אל גדרות יעדיהם — בהתאם ללוח הזמנים.

כשניתן האות, פרצו כל הכוחות ליעדיהם. תוך דקות ספורות טוהרו תעלות הקשר והעמדות. אלו מחיילי-האויב אשר גילו התנגדות, שילמו בחייהם. עשרות חיילים סוריים, מופתעים

ממהירות הפעולה, מכונסים בתוך בונקרים ובתוך עמדות-קרב, נפלו בשבי.

כל מתקני-ההגנה שבמוצבים השונים פוצצו. נשק רב וציוד-לחימה נלקחו שלל.

תכנון מדוקדק של ציר התנועה, כוח-רצון שסייע להתגבר על קשיי קרקע וקשיי מסע, ידע מקצועי ועקביות בצורת התנועה והתאמתה לפני-השטח, קור-רוח בקרבת מוצבי-אויב, מהירות פעולה והחלטיות בקרב — כל אלה הביאו לכוחותינו הצלחה מוחלטת ללא כל אבידות.

עובד

הכוח של עובד (שפעל כמפקד מחלקה במבצע זה — ונהרג בקרב המיתלה כמפקד פלוגה) היה אחד מכוחות המשנה של הר-ציון בקורסי. משימתו היתה להשתלט על המוצב הצפון-מזרחי מבין ארבעת המוצבים שהיו באותו מקום. במוצב היו תעלות-קשר, בונקרים של לוחמים ועמדות-ירי. גדרות-תיל הקיפו את המוצב מכל עבריו. מנקודת הפיצול הפלוגתית ועד למוצב היה מרחק של כ-400 מטר, והדרך עברה בתוך כפר. מרחק זה עבר עובד עם הכוח בתנועה אטית ושקטה, כמעט בזחילה, והגיע לגדרות דקות ספורות לפני השעה היעודה.

בהינתן האות, רצו ראשוני הפורצים אל הגדר, כדי לפרוץ אותה. נשמע רעש ההתפוצצות, אך לא כל חוטי-הגדר נותקו. בקרבת מקום ההתפוצצות, לא רחוק מהגדר, החל מקלע סורי לירות לעבר הפירצה. בלי לחשוב פעמיים קפץ עובד ממקומו, פרץ איכשהו דרך הגדר, קרב אל חולית-המקלע של האויב, פגע באנשיה ושיתק את אשה. בעקבותיו נכנס הכוח כולו אל המוצב וטיהר אותו במהירות, כפי שתוכנן מראש. מרבית החיילים הסוריים נפלו בשבי בטרם הספיקו לאחוז בנשקם.

הימצאותו של המפקד במקום הנכון, ראיתו הבלתי-אמצעית את הקרב, נכונותו ויכולתו להחליט במהירות, אומץ-לבו וכן שליטתו המוחלטת בנשקו האישי — הם שהכריעו למעשה את גורל הקרב.

על מעשהו זה צויין עובד לשבח על-ידי הרמטכ"ל.

רפול

על רפול, ועל פלוגתו, הוטל להשתלט על המוצב הסורי, שנמצא ליד שפך הירדן לכנרת. היה זה מוצב מחופר היטב ובו מספר עמדות-בטון, עם כיסוי ראש. גדרות-תיל הגנו על המוצב מכל צדדיו ואף היו מתוחים במוצב עצמו, בתוך תעלות הקשר.

כאשר עבר הכוח את הירדן, התגלה על-ידי חולית מקלע סורית, אשר פתחה באש לעברו. היה ברור, שהפתעה מוחלטת, כמו זו שהושגה בקורסי, לא תושג כאן. עם זאת ניתן היה להשיג הפתעה טקטית מקומית, באשר למקום הפירצה ולשיטת-הפעולה. התכנית הראשונית של רפול הביאה בחשבון אפשרות כזו, כך שלא היה צורך להכניס בה שינויים מרחיקי-לכת.

הכוח המשיך בתנועתו בדרך עוקפת ובשקט מוחלט. האויב

תוך יומיים נקשרו גוליבר והפלוגה „באהבה ממבט ראשון“. ביחסו האנושי והחביב, ועם זאת בדרישותיו הצבאיות החמורות — רכש גוליבר מיד את אמונם המלא של המפקדים והחיילים. הפלוגה רבת-הנסיון, שאוירה קרבית שררה בה, קנתה את לבו של גוליבר, והוא ראה בה „בת-זוג“ נאה לביצוע חלומותיו הפיקודיים.

שלושה שבועות בלבד עברו מיום בואו לפלוגה, כשהוטלה עליו המשימה המיוחדת-במינה במבצע הכנרת. תוך משמעת ושקט מוחלט הגיע הכוח אל סביבות היעד.

עם שעת ה"ש" החלה הפלוגה בהסתערותה. גוליבר — מתוך הרגשת הצורך והרצון להשתתף אישית בקרב-האש — רץ קדימה בראש הכוח. רימון-יד קטלני עצרו. כוחות-המשנה המשיכו לבצע את משימותיהם לפי התכנית, ותוך דקות ספורות טוהר היעד.

מבחינה טקטית טהורה ייתכן שלא היה הכרח שגוליבר ירוץ בראש הכוחות. היו בפלוגה מפקדים טובים, ותיקים ומנוסים קרבות, אשר, ללא ספק, יכלו להשלים כל משימה שהוטלה עליהם. אבל גוליבר הרגיש צורך פנימי לרוץ קדימה. הוא לא חשב שהפיקוד על הפלוגה מגיע לו רק משום שהוא מונה לכך. את הזכות לפקד על לוחמים ותיקים רצה לרכוש תוך-כדי קרב, ולכן דהר קדימה.

במעשהו הראה גוליבר מהו מנהיג אמיתי, זה אשר לא די לו בסמכות ובעבר מפואר. המנהיג האמיתי חייב להוכיח יום-יום ושעה-שעה את זכותו המוסרית לאחוז בכתר המנהיגות.

✱

ראויות להיזכר עלילותיהם של מפקדים וחיילים רבים אחרים אשר השתתפו בפעולת הכנרת. בגלל קוצר היריעה אי-אפשר היה לעשות זאת ברשימה זו, אך הן עוד תכתבנה.

איבד את המגע אתו, והיזמה וחופש התמרון עברו שוב לידי רפול. הכוח הצליח להתקרב אל היעד בלי שהתגלה על-ידי האויב. כוחות-המשנה הגיעו לנקודת הזינוק, ועם הנתן האות פרצו פנימה.

ביעד היו שתי תעלות-קשר עיקריות, שמתוכן בלטו עמדות-ירי. על כל קבוצת עמדות כזו הסתער כוח-משנה מיוחד. במרכז המוצב עמד צריף, אשר לפי ההערכה היה צריף המפקדה. על יעד זה הסתער רפול עצמו עם מטהו ועם אחד מכוחות-המשנה. מקומו במרכז המוצב איפשר לרפול לשלוט ביתר יעילות על כוחות-המשנה ולתאם את פעולותיהם.

הכוחות התגברו בזריזות על גדרות פנימיות ועל עמדות-אויב והתקדמו לעבר יעדיהם הסופיים. לפתע נפתחה אש מעמדה צדדית, שלא אותרה מראש. היתה סכנה שאנשינו ייפגעו מאחור. רפול, עם אנשי מטהו, עבר במהירות את המרחק שהפריד בינו ובין העמדה והסתער עליה; העמדה שותקה וחייליה נפגעו.

מפקדי שאר כוחות-המשנה המשיכו במשימותיהם, תוך תיאום אום למופת. רפול עצמו נפצע בהסתערות, ופונה לאחר שטר הר המוצב כולו.

בטחון שמפקדי-המשנה והחיילים יבצעו כל אחד את תפקידו המוגדר, קביעת מקום אשר יאפשר מעקב צמוד ובלתי-אמצעי אחר התפתחות הקרב, כושר החלטה מהירה, נכונות לסיכון אישי, ידע מקצועי בהפעלת כלי-נשק ובשימוש נכון בפני-הקרקע — הם שהביאו להשלמת ההשתלטות על היעד ולגמר ביצוע המשימה.

על מעשהו זה צויין רפול לשבח על-ידי הרמטכ"ל.

גוליבר ופלוגה ד'

בפעולת הכנרת נהרג גוליבר, שעה שהסתער עם פלוגתו כדי להשתלט על המוצב הסורי שבכפר עקב. רימון סורי התפוצץ לידו בעת ההסתערות ופגע בו.

פלוגה ד' היתה אחת הפלוגות הותיקות של הצנחנים. חייליה גויסו בחודש פברואר 1954 ומאז השתתפו בפלוגה במרבית פעולות הצנחנים. בזכות הותק הרב זכתה הפלוגה למלא תפקידים מגוונים: השתתפה בפשיטות רגליות רבות, ביצעה חדירה על גבי זחל"מים לחאן-יונס, ביצעה מארב נגד טנקים בפעולת הסבחה ואף נכנסה אתם לקרב בטוח מגע.

הרכבה האנושי היה מגוון ביותר; היא כללה אנשים יוצאי ארבעים ארצות כמעט, שעברו מבחנים קשים. ההכרח להיות מוכנים תמיד לבצע כל פעולה חייב מאמצים כבירים באי-מונים ובכוננות. הזכות להשתתף בפעולה לא באה מאליה. הפלוגה, על חייליה ומפקדיה, היתה צריכה להוכיח, שהיא ראויה לאמון.

לא מעט חיילים לא עמדו במבחן ונאלצו לותר על שירותם בפלוגה. אולם הגרעין העיקרי עמד במסירות ובכבוד במשימות שהוטלו עליו.

גוליבר היה חייל, מפקד ומחנך למופת. הוא השתתף בקרבות רבים במלחמת-הקוממיות. עם הקמת יחידה לפעולות מיוחדות התנדב (והוא אז סטודנט) לקחת חלק בפעולותיה.

כאשר נפצעתי ושכבתי בבית-חולים, הופיע לפתע גוליבר ואמר: „מוטה, אני הולך לקבל את הפלוגה שלך“.